

XORNING YAXLIT RIVOJLANISHI HAMDA UNING HAR BIR BO'LAGI TARAQQIYOTIGA IJOBIY TA'SIR KO'RSATADIGAN MUHIM VOKAL USULLAR

Rajabova Marjona Ravshanjon qizi

Nizomiy nomidagi O'ZMPU magistratura bo'limi,

musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi bitiruvchisi.

Pedagog-tadqiqotchi

Annotatsiya. Mazkur tezisda xor jamoasining yaxlit rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadigan vokal usullar, ularning xonandalarning ovoz imkoniyatlari, musiqiy eshitish qobiliyati, nafas olish, artikulyatsiya, diksiya, intonatsiya va ansambl ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Xor ijrochiligida har bir ovoz partiyasining individual taraqqiyoti umumiy ijro sifatining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: xor, vokal usullar, vokal-xor malakalari, nafas, ovoz hosil qilish, artikulyatsiya, diksiya, intonatsiya, ansambl, tembr, musiqiy eshitish, ovoz partiyasi.

Kirish

Xor ijrochiligi musiqa san'atining jamoaviy ijrochilikka asoslangan muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, unda individual xonandalik mahorati bilan bir qatorda jamoaviy ijro ko'nikmalari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xorning badiiy jihatdan mukammal ijrosi har bir xonandaning o'z partiyasini to'g'ri kuylashi, boshqa partiyalarni eshitishi va umumiy musiqiy obrazga bo'ysungan holda ijro etishi bilan bog'liq.

Xor jamoasida ovozlarning bir-biriga uyg'unlashuvi o'z-o'zidan yuzaga kelmaydi. Buning uchun muntazam vokal mashg'ulotlar, to'g'ri nafas olish,

ovoz hosil qilish, aniq talaffuz, intonatsion barqarorlik, musiqiy eshitish va ansambl ustida izchil ishlash talab etiladi.

Asosiy qism

Xorning yaxlit rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri vokal nafasni to'g'ri shakllantirishdir. Nafas vokal ijrochilikning fiziologik va texnik asosi hisoblanadi. Xonanda nafasni to'g'ri tashkil eta olmasa, tovushning barqarorligi, frazalash, dinamika va intonatsiya bilan bog'liq qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Keyingi muhim yo'nalish — ovoz hosil qilish va ovozni boshqarish. Tovushning tabiiy, erkin va jarangdor chiqishi xonandaning vokal imkoniyatlarini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Xonanda ovoz apparatini ortiqcha zo'rqiqtirmasdan kuylashi, tovushni bir tekis olib borishi va turli dinamik darajalarda ovoz sifatini saqlab qolishi kerak.

Artikulyatsiya va diksiya xor ijrochiligining yana bir muhim tarkibiy qismidir. Xor asarida musiqiy mazmun bilan bir qatorda poetik matnning ham tinglovchiga aniq yetkazilishi talab etiladi. Buning uchun unli va undosh tovushlarning to'g'ri talaffuzi, so'zlarning bir xil va sinxron ijro etilishi muhimdir.

Intonatsiya esa xor ijrochiligining eng muhim texnik va musiqiy talablaridan biridir. Xonanda tovush balandligini aniq his qilishi, berilgan tovushni to'g'ri takrorlashi va melodik yo'nalishni eshitib turishi lozim. Intonatsion aniqlikni rivojlantirish uchun gamma, arpeggio, intervallar, sekvensiyalar va turli melodik formulalardan foydalanish mumkin.

Xorning yaxlit rivojlanishida ansambl alohida o'rin tutadi. Ansambl — turli ovozlarning bir butun musiqiy organizm sifatida uyg'unlashuvidir. Bunda ovozlarning kuchi, tembri, intonatsiyasi, talaffuzi, ritmik aniqligi va ijro xarakteri o'zaro muvofiqlashtiriladi.

Xor partiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish ham muhim. Soprano partiyasida yuqori registrdagi tovushlarni erkin va tabiiy ijro etish, alt partiyasida o'rta va past registrning barqarorligi, tenor partiyasida yuqori registrga o'tish jarayoni, bas partiyasida esa past registrning aniq va tabiiy jaranglashiga e'tibor beriladi.

Vokal mashg'ulotlarda legato, stakkato, portamento, crescendo va diminuendo kabi ijro usullaridan foydalanish xonandalarning texnik va badiiy imkoniyatlarini rivojlantiradi. Vokal mashg'ulotlarni ovozni tayyorlash, asosiy vokal-texnik mashqlar va repertuar ustida ishlash bosqichlarida tashkil etish samarali natija beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, xorning yaxlit rivojlanishi va uning har bir ovoz partiyasining taraqqiyoti o'zaro chambarchas bog'liq pedagogik va ijrochilik jarayonidir. To'g'ri nafas olish, ovoz hosil qilish, artikulyatsiya va diksiya, intonatsion aniqlik, tembr birligi, ansambl, dinamik ifoda hamda turli vokal-texnik mashqlar xonandalarning individual imkoniyatlarini rivojlantirish bilan birga, xorning umumiy badiiy saviyasini ham oshiradi.

Vokal usullarni maqsadli, izchil va metodik jihatdan to'g'ri qo'llash orqali xonandalarning ovoz imkoniyatlari, musiqiy eshitishi, intonatsion aniqligi, ritmik sezgisi, badiiy ifodaliligi va jamoaviy ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Natijada xor jamoasining texnik jihatdan puxta, tembr va dinamik jihatdan muvozanatli hamda badiiy jihatdan yaxlit ijrosi shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. – Toshkent: Fan, 1963.
2. Qodirov R.G'. Musiqa psixologiyasi. – Toshkent: Musiqa, 2005.
3. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – Toshkent: Fan, 1993.

4. Matyoqubov O. Maqomot. – Toshkent: Musiqa, 2004.
5. Vahobov A. Xor dirijyorligi va xor bilan ishlash metodikasi. – Toshkent.
6. Sharipov M. Xor sinfi va xor jamoalari bilan ishlash metodikasi. – Toshkent.